

UPPSALA
UNIVERSITET

Grundläggande Textanalys VT 2015

Språkgranskning (2)

Eva Pettersson

eva.pettersson@lingfil.uu.se

UPPSALA
UNIVERSITET

Översikt

- Förra gången
  - Stavningskontroll
    - Allmänt om stavningskontroll
    - Feligenkänning
    - Felkorrigering
    - Samarbetsuppgift
- Denna gång
  - Grammatikkontroll
  - Stilkontroll
  - Kontrollerat språk
  - Språkgranskningssystem, med fokus på MS Word och Granska
  - Samarbetsuppgift

UPPSALA
UNIVERSITET

GRAMMATIKKONTROLL

UPPSALA
UNIVERSITET

Varför behövs grammatikkontroll?

- Slarvfel (performansfel)
- Komplexa grammatiska konstruktioner (kompetensfel)
- Stilkontroll
- Andraspråksinlärning
- Dyslexi och andra skrivsvårigheter
- Stavningskontroll i kontext

Vad förväntas av det ideala grammatikkontrollprogrammet?

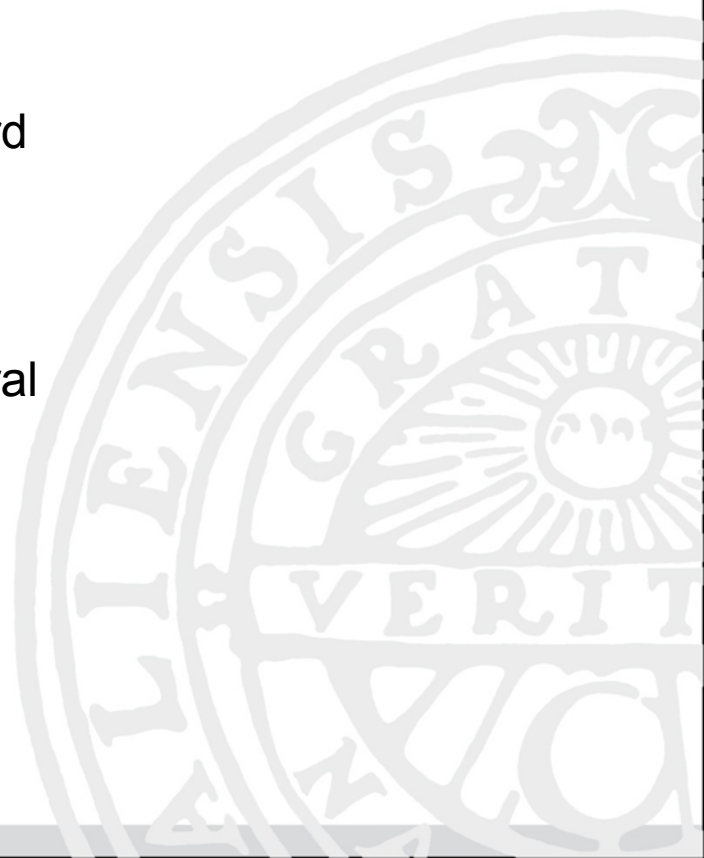
- Känna igen och larma för alla grammatiska fel
- Känna igen och acceptera alla grammatiskt korrekta strukturer
- Ge ett korrekt ersättningsförslag för alla ogrammatiska strukturer och kontextuellt felaktiga ordformer

Realistiska förväntningar på grammatikkontrollprogrammet

- Undvika falska alarm, även om inte alla fel upptäcks
- Fokusera på typiska och/eller frekventa feltyper
  - korpusstudie
  - anpassning till olika typer av skribenter, såsom dyslektiker eller andraspråksinlärare
- Fokusera på typer av fel som är lätta att hitta

Grammatikkontrollens delar

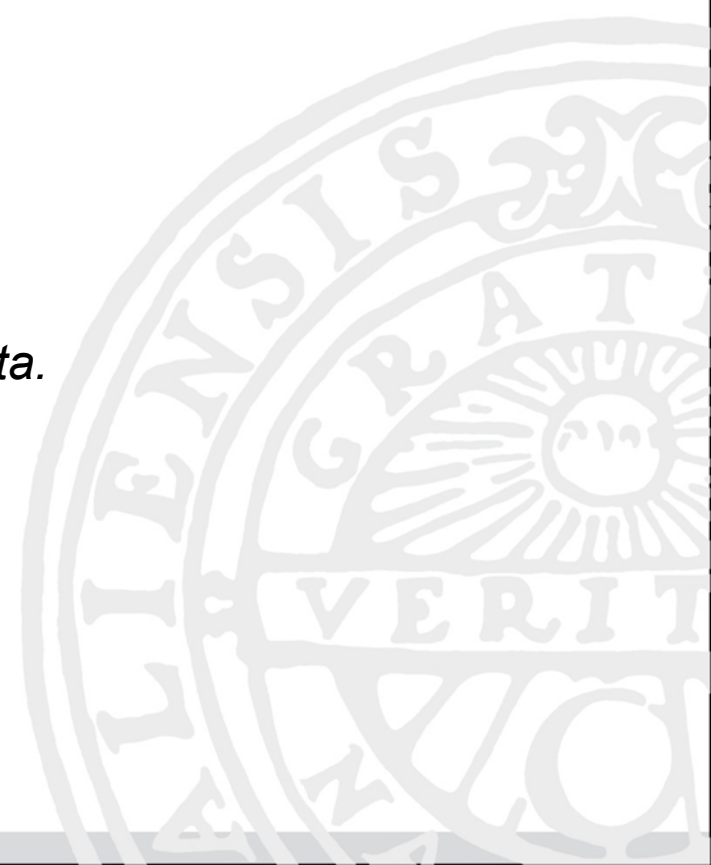
1. **Feldetektering** (*error detection*)
Fel i nominalfrasen: **det tidiga 1800-talen*
2. **Feligenkänning** (*error recognition*)
Numerusinkongruens determinerare-huvudord
3. **Feldiagnos** (*error diagnosis*)
Substantivet står i plural i stället för singular
Determineraren står i singular i stället för plural
4. **Felkorrigering** (*error correction*)
det tidiga 1800-talet
de tidiga 1800-talen

Utmaningar

- Hur kan man känna igen så många fel som möjligt utan att få för många falska alarm?
- Långa och komplexa strukturer
** **de** i paragraf 5 stadgade **undantaget***
- Undantag från normalfallet
Strindbergs** Röda **Rummet
- Begränsat till meningsnivå
*Jag träffade **en flicka** igår. ***De** var mycket söta.*
- Hur sträng bör man vara?
****Jag insåg att det här går inte.***
- Hur hanterar man dialektala uttryck?
****Denna boken** är bra.*

UPPSALA
UNIVERSITET

Strategier för grammatikkontroll

- Grammatikbaserad grammatikkontroll
- Fenomenbaserad grammatikkontroll

Grammatikbaserad grammatikkontroll

- Fullständig syntaktisk analys av meningen
- Relaxering för att hantera ogrammatiska strukturer
  - Accepterande regler
*en hund*_{NP}
  - Relaxerade regler
*ett hund*_{NP} med kongruensfel

Grammatikbaserad grammatikkontroll

- Fullständig syntaktisk analys av meningen
- Relaxering för att hantera ogrammatiska strukturer
- Styrka 😊
Kan hantera strukturer där två av varandra oberoende ord inte står intill varandra
****Problemet** med den kommunala fördelningen från inkomstskatter för säsonganställda är **svår** att lösa*
- Svagheter ☹️
  - robusthet
  - effektivitet

Fenomenbaserad grammatikkontroll

- Partiell syntaktisk analys
- Styrkor 😊
  - robusthet
  - effektivitet
- Svaghet ☹️

Begränsat till felaktigheter mellan ord som står nära varandra, såsom otillåtna ordklasskombinationer

  - *kunnat kommit
  - *en rött hus

UPPSALA
UNIVERSITET

STILKONTROLL

Vad innefattar stilkontroll?

- Genomsnittlig ord- och meningslängd
- Minusord
  - ålderdomliga
  - byråkratiska
  - vardagliga/talspråkliga
- Vissa syntaktiska konstruktioner
  - passiv
- Konsekvenskontroll
  - *ska – skall*
  - *mej – mig*

UPPSALA
UNIVERSITET

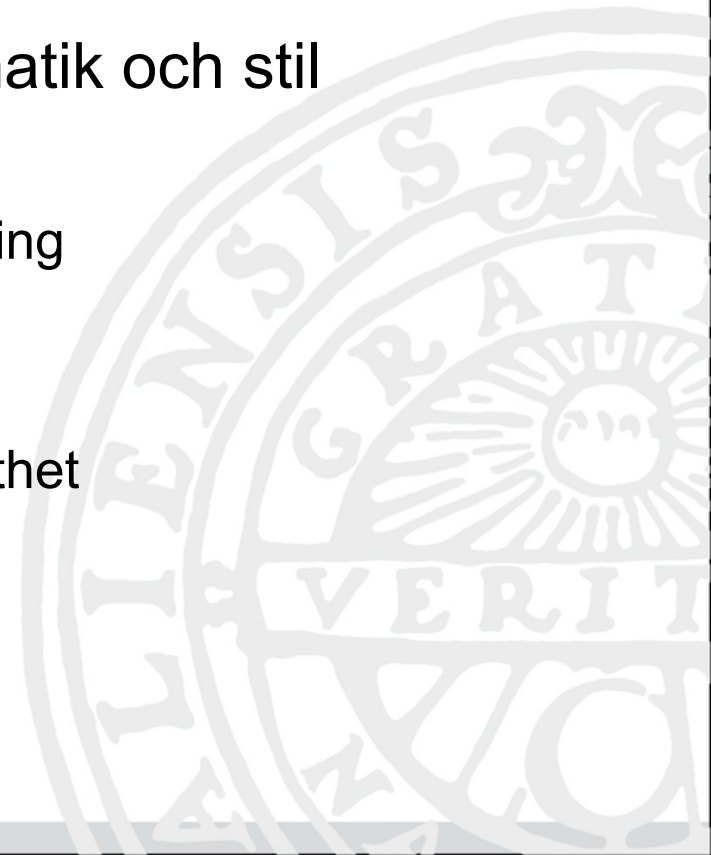
KONTROLLERAT SPRÅK

Kontrollerat språk

- Specialfall av stilkontroll
- Delmängd av naturligt språk
- Restriktioner på vokabulär, grammatik och stil
- Möjliga mål:
  - Enhetlig layout, terminologi och stavning
  - Ökad läsbarhet
  - Tydlighet (undvik tvetydighet)
  - Grammatisk och terminologisk korrekthet
  - Maskinöversättningsbar källtext

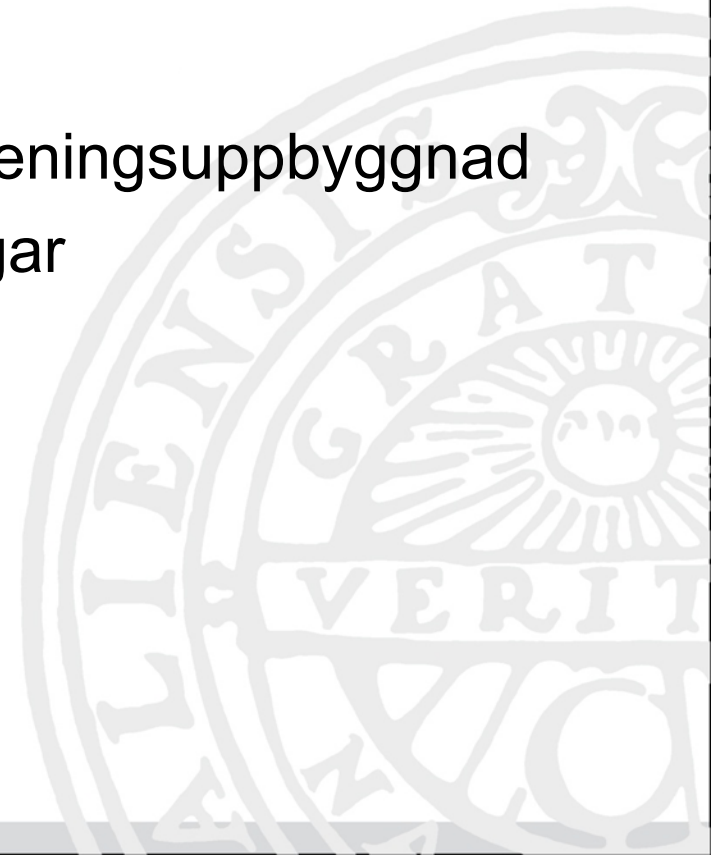

Simplified English

- Undvik passiv form
- Använd om möjligt artikel i nominalfraser
- Använd enkla tempusformer
- Var konsekvent i språkbruk och meningsuppbyggnad
- Undvik flerledade sammansättningar
- Använd korta meningar

Kontrollerade språk

- AECMA Simplified English
  - Luftfartsindustri, såsom Boeing Simplified English (1990)
- Caterpillar Technical English (CTE)
  - KANT-systemet
- IBM EasyEnglish
- Scania-svenska
  - Utvecklat av Uppsala universitet

Hur upplevs kontrollerat språk?

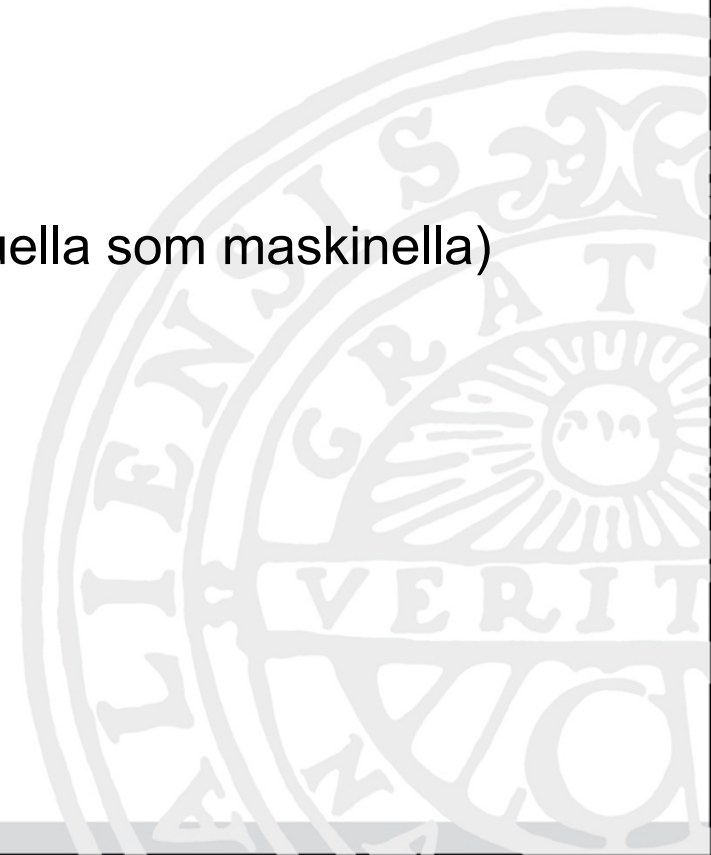
- Finns ett motstånd från användarna...
  - Krångligt och tidsödande att lära sig
  - Känner sig inte fria att skriva som de vill
  - Måste lära sig det kontrollerade språket
  - Måste lära sig den programvara som används för att se till att det kontrollerade språket följs
  - ”den tid man sparar på maskinöversättning äts upp av den tid det tar för skribenten att anpassa sitt skrivande till det kontrollerade språket”

UPPSALA
UNIVERSITET

Uppnås målet?

- Undersökningar har visat att kontrollerat språk:
  - Ger högre kvalitet på texten
  - Ökar läsbarheten
  - Ger bättre översättningar (såväl manuella som maskinella)

Komponenter i en Checker

- Ordkontroll
  - Rätt terminologi
  - Rätt stavningsvariant (color/colour)
  - Akronymer (IKEA/Ikea)
- Grammatikkontroll
- Stilkontroll
  - Ord- och meningslängd
  - Datumformat
- Ersättningsförslag

Scania Checker

- Utvecklat vid institutionen för lingvistik, Uppsala universitet
- Används dagligen av Scantias skribenter sedan början av 2000-talet
- Mål:
  - Minska översättningskostnaden
  - Minska antalet termvarianter och därmed öka läsbarheten
  - Korrekt stavning och grammatik

Färguppmärkning i Scania Checker

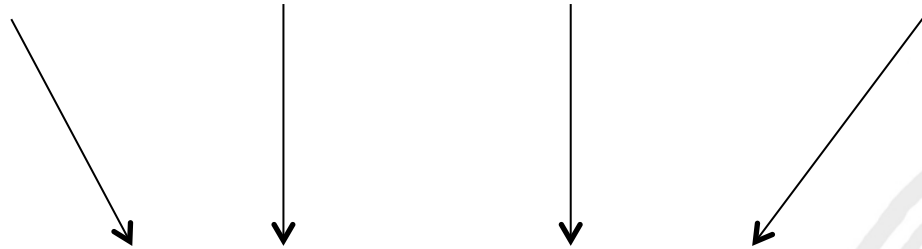
- Gulmarkering
  - Okända ord (saknas i lexikonet)
- Rödmarkering
  - Minusord med ersättningsförslag
- Grönmarkering
  - grammatikfel

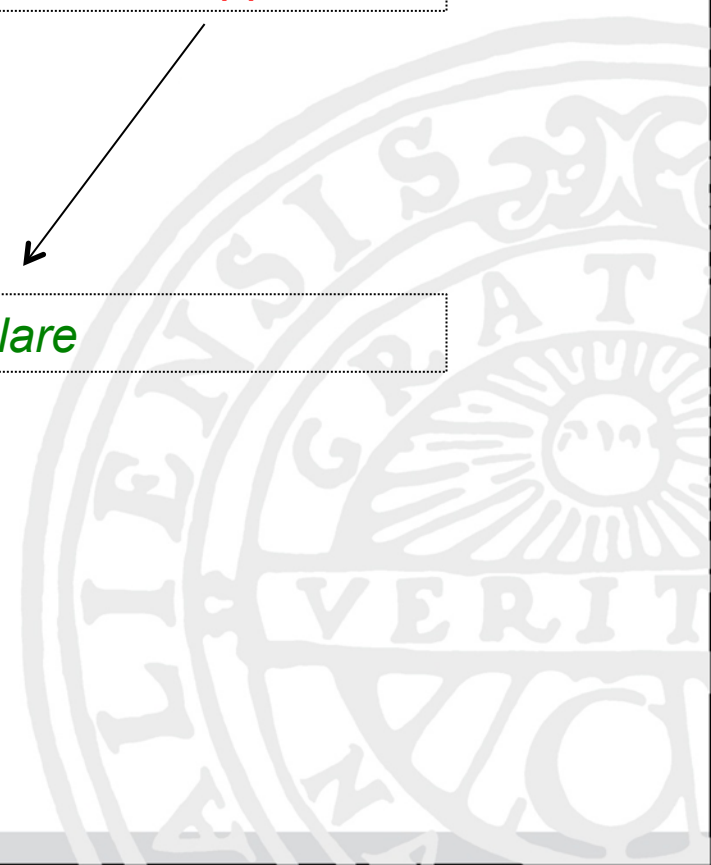

Minusord I Scania Checker

fotkontakt, golvkontakt, fotströmsträllare, fotomkopplare

Ersätt med: *golvströmställare*

UPPSALA
UNIVERSITET

SPRÅKGRANSKNINGSSYSTEM

UPPSALA
UNIVERSITET

Tidiga språkgranskningsystem

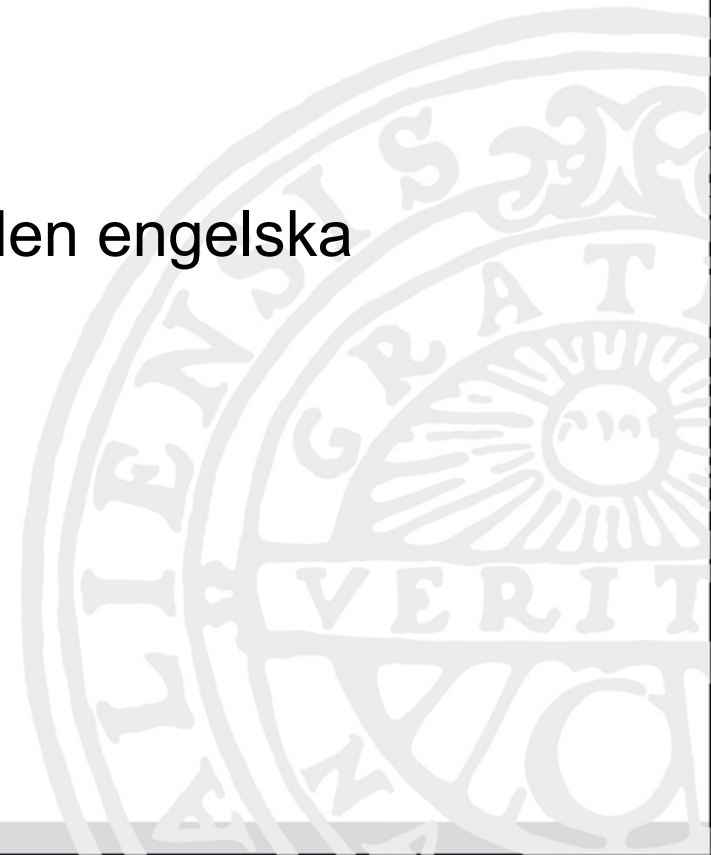
- Critique
- CORRie

Critique

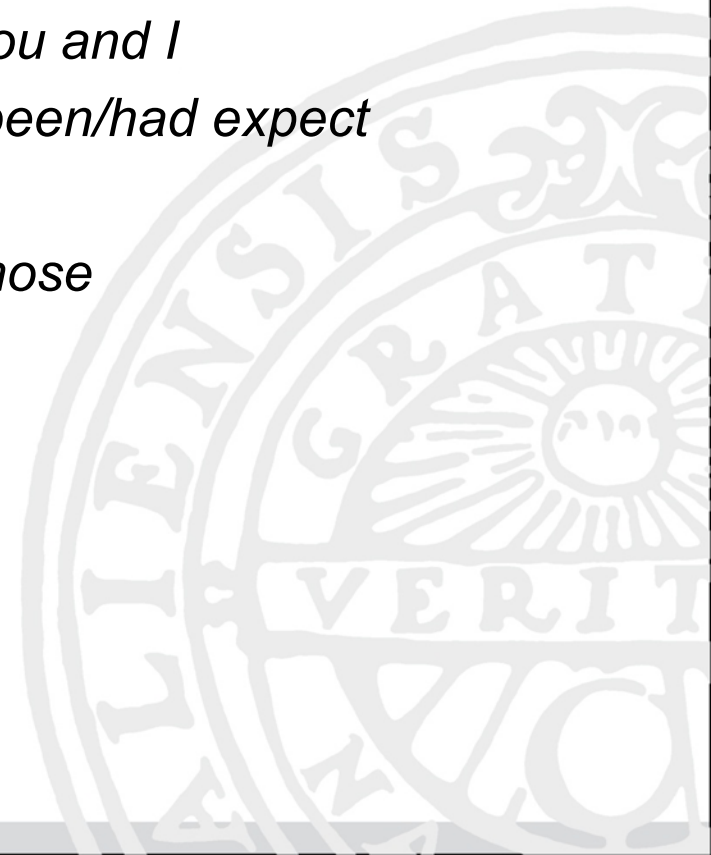
- Första praktiska grammatikbaserade språkkontrollsystemet (80-talet)
- IBM
- Engelska och franska
- Föregångare till språkkontrollen i den engelska versionen av Microsoft Word

Feltyper i Critique

- 25 grammatiska feltyper, fördelade på fem kategorier:
  1. numerusinkongruens   **many book/he go*
  2. fel pronomensform   **between you and I*
  3. fel verbform   **seems to been/had expect*
  4. skiljeteckenfel
  5. sammanblandningar   **who's – whose*
- 85 stilistiska fel

CORRie

- Utvecklat för holländska
- Fem generella feltyper
  1. insättning
  2. borttagning
  3. substitution
  4. transposition
  5. feature mismatch

tåget har **har redan gått – hus bil*

*tåget redan gått

the **well performance*

jag tror att tåget **går inte idag*

****den** lilla huset – männen är **glad***

Språkgranskningsystem för svenska

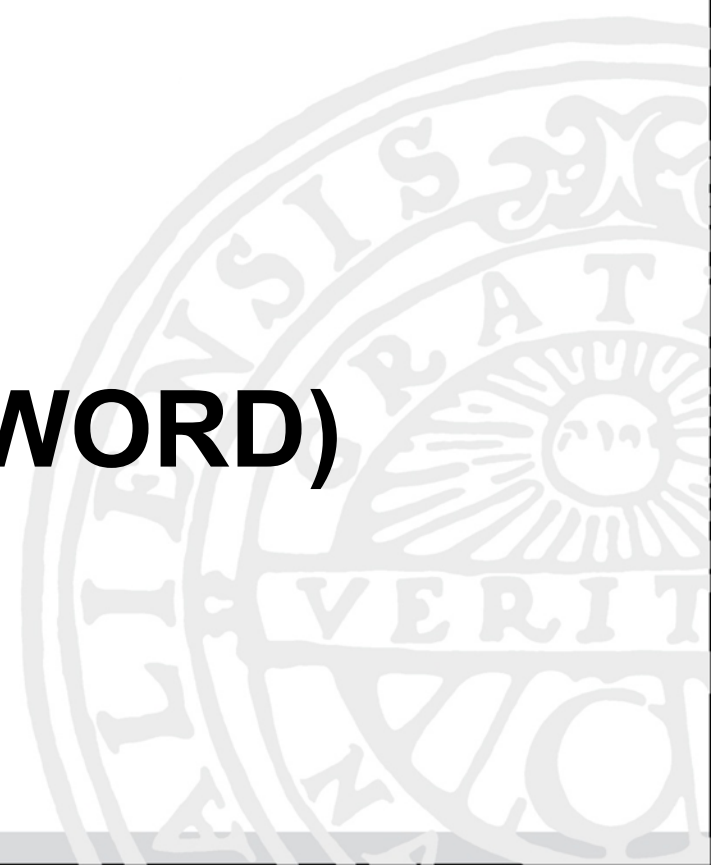
- Grammatifix, Lingsoft
- Granska, Nada, KTH
- SCARRIE, Uppsala universitet
  - Modifierad variant: Scania Checker
- Skribent, Norstedts Ordbok

UPPSALA
UNIVERSITET

GRAMMATIFIX (MS WORD)

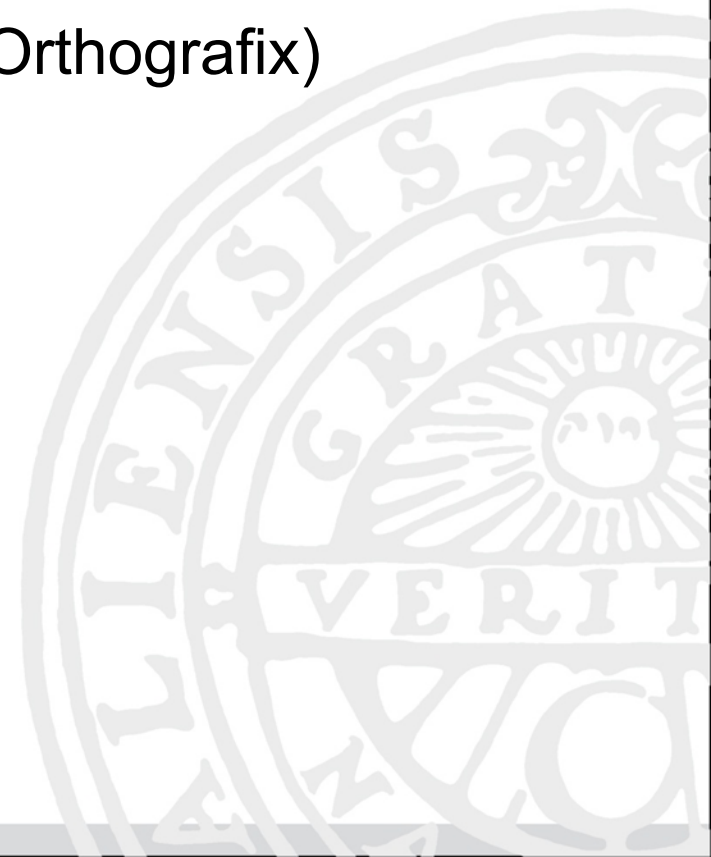

UPPSALA
UNIVERSITET

Grammatifix

- Används för språkkontroll i den svenska versionen av Microsoft Word
- Stavfel hanteras i separat modul (Orthografix)

Grammatikkontroll i Grammatifix

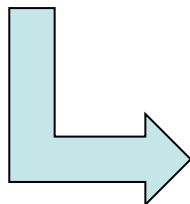
- Parsning med SWECG (Swedish Constraint Grammar) i fem steg:
  1. Förbehandling
  2. Morfologisk analys
  3. Morfologisk disambiguering
  4. Morfosyntaktisk mappning
  5. Syntaktisk disambiguering

Steg 1: Förbehandling

- Tokenisering
  - Cirka 150 fraser
  - Cirka 5 000 förkortningar

Dessa entreprenöriella faktorer hade än så länge dämpat explosionen.

*dessa
entreprenöriella
faktorer
hade
än_så_länge
dämpat
explosionen
\$.

Steg 2: Morfologisk analys

SWETWOL, cirka 75 000 grundformer

"<*dessa>"

"denna" <**c> <DEM><MD>DET UTR/NEU DEF PL NOM @DN

"denna" <**c> <DEM>PRON UTR/NEU DEF PL NOM

"<entreprenöriella>"

"<faktorer>"

"faktor" N UTR INDEF PL NOM

"<hade>"

"ha" <AUX> V ACT PAST

"<än_så_länge>"

"än_så_länge" <COLLOCATION> ADV

"<dämpat>"

"dämpa" V ACT SUPINE

"dämpa" <PCP2> A NEU INDEF SG NOM

"<explosionen>"

"explosion" N UTR DEF SG NOM

"<\$.>"

"\$." CLB <PUNCT>

Morfologisk analys av okända ord

- För ord som saknas i SWETWOL-lexikonet
  - Ett 60-tal regler baserade på suffix
  - Okända ord som inte matchas av någon regel antas vara substantiv

"<entreprenöriella>"

"entreprenöriella" <NON-SWETWOL> A UTR/NEU DEF SG NOM

"entreprenöriella" <NON-SWETWOL> A UTR/NEU DEF/INDEF PL NOM

Steg 3: Morfologisk disambiguering

Cirka 2 100 morfologiska disambigueringsregler

"<*dessa>"

"denna" <**c> <DEM><MD>DET UTR/NEU DEF PL NOM @DN

~~"denna" <**c> <DEM>PRON UTR/NEU DEF PL NOM~~

"<entreprenöriella>"

"entreprenöriella" <NON-SWETWOL> A UTR/NEU DEF/INDEF PL NOM

"<faktorer>"

"faktor" N UTR INDEF PL NOM

"<hade>"

"ha" <AUX> V ACT PAST

"<än_så_länge>"

"än_så_länge" <COLLOCATION> ADV

"<dämpat>"

"dämpa" V ACT SUPINE

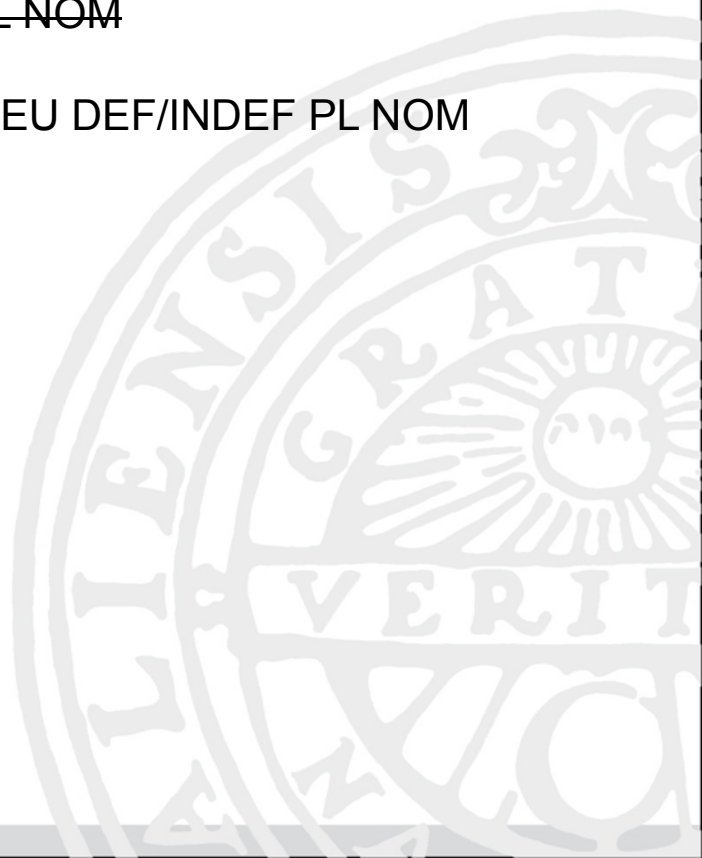
~~"dämpa" <PCP2> A NEU INDEF SG NOM~~

"<explosionen>"

"explosion" N UTR DEF SG NOM

"<\$.>"

"\$." CLB <PUNCT>

Steg 4: Morfosyntaktisk mappning

- Normalt I SWECG: syntaktiska funktionstaggar
- I Grammatifix: Alla ord tilldelas båda taggarna @OK och @ERR

"<*dessa>"

"denna" <**c> <DEM><MD>DET UTR/NEU DEF PL NOM @DN
@OK @ERR

"<entreprenöriella>"

"entreprenöriella" <NON-SWETWOL> A UTR/NEU DEF/INDEF PL NOM
@OK @ERR

"<faktorer>"

"faktor" N UTR INDEF PL NOM
@OK @ERR

Steg 5: Syntaktisk disambiguering

Feldetekteringsregler väljer om @OK-taggen eller @ERR-taggen ska gälla

(@w =s! (@ERR) ; För ett ord (@w) väl (=s!) feltaggen (@ERR)
(0 N-DEF) ; om ordet själv (0) är ett substantiv i bestämd form (N-DEF) och
(-2 GEN) ; andra ordet till vänster (-2) är en genitiv (GEN) och
(-1 A-DEF) ; det första ordet till vänster är ett adjektiv i bestämd form (A-DEF)

unionens snabba utvidgningen

Kontrollera ordformen ***utvidgningen***. Om ett substantiv styrs av en genitiv, t.ex. *unionens*, bör det stå i obestämd form.

Feltyper i Grammatifix

- 43 feltyper fördelade på tre kategorier
  - Grammatiska fel (26)
    - Fokus på verbkedjor och kongruens i nominalfraser
  - Stilbrott på ordnivå (3)
    - Byråkratiska ord *hemställan, vederlag*
    - Talspråkliga ord *dej, redaktörn*
    - Ålderdomliga ord *särsla, tillförne*
  - Brott mot skrivkonventioner (14)
    - Parenteser, datumformatering, interpunktion mm

UPPSALA
UNIVERSITET

GRANSKA

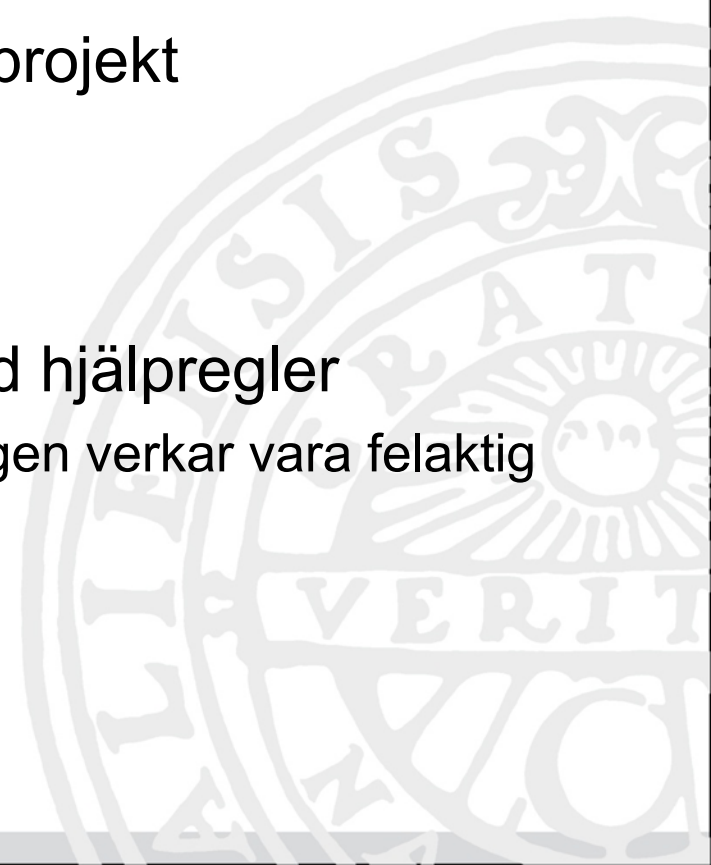

UPPSALA
UNIVERSITET

Granska

- Utvecklat av Nada, KTH
- Grundar sig på tidigare forskningsprojekt
  - Plita
  - Stava
- Partiell parsning i kombination med hjälpregler
  - Omfattande analys endast om meningen verkar vara felaktig

Fokus på tre feltyper

1. Särskrivna sammansättningar
*Han orkade inte flytta **sten bumlingarna**.*
2. Inkongruens i nominalfrasen
***ett** villa*
3. Inkongruens i predikativ
*Äktenskapet är **baserad** på kärlek.*

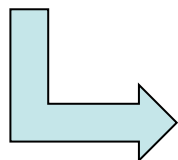
Fler feltyper

- Felaktiga sammansättningar (Svenska skrivregler, 1991)
undertiden
- Sammanblandningar
tillhör en av (ska vara *är en av* eller *tillhör*)
- Felaktig preposition (svensk handordbok 1966)
*med utgångspunkt **från***
- Objektsform efter preposition
*Han skickade en rad vänliga brev till **de***
- Tautologi
orsaken till anledningen
- Böjningsfel i verbfras
Vi kommer spela en låt av Ebba Grön
- Ordföljdsfel
*Han sa att han **sparkade inte** bollen*

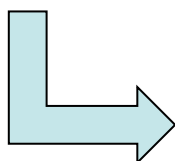
Granskasystemet

Tokeniserare

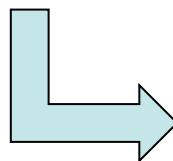
Taggare

← Lexikon: SUC, SAOL
← Statistik: SUC

Regelmatchare

← Accepterande regler
← Hjälpregler
← Granskningsregler

**Grafiskt
gränssnitt**

Regeluppsättning

- Accepterande (positiva) regler
  - Hanterar korrekta konstruktioner som måste undantas för att undvika falska alarm
en massa arbetare
- Granskningsregler (negativa)
  - Detekterar och korrigerar grammatiska felaktigheter
- Hjälpregler
  - Utökad, lokal frasstrukturanalys
  - Anropas endast vid behov

Regelfilens struktur

```
category regler {  
  info ("exempelregler")  
  link("www" "namn på länk")  
}
```

```
regelnamn@regler
```

```
{
```

```
X()
```


Vänsterled (strängen man vill matcha)

```
-->
```

```
action(scrutinizing)
```


Högerled (hur man vill rätta strängen)

```
}
```


Några vanliga särdrag

- **wordcl** ordklass
- **gender** genus
- **num** numerus
- **spec** species
- **vbf** verbform
- **case** kasus
- **text** ordsträngen
- **lemma** lemma

Några vanliga särdragsvärden

- **dt** determinerare
- **jj** adjektiv
- **nn** substantiv (nomen)
- **def** bestämd form (definit)
- **utr** utrum
- **vb** verb
- **pn** pronomer
- **pc** particip
- **ie** infinitivmärke

Några logiska operatörer

- **=**
lika med
ex: *wordcl = nn*
- **!=**
inte lika med
ex: *wordcl != nn*
- **&**
logiskt *och* mellan villkor
ex: *wordcl = nn & gender = utr*
- **|**
logiskt *eller* mellan villkor
ex: *wordcl = nn | wordcl = pn*
- **:=**
tilldelning
ex: *X.form(gender := Y.gender)*

Operatörer för ersättningsförslag

- **join**
X.join(Y.text) sätter ihop X och Y till ett ord
- **delete**
X.delete() tar bort ordet X
- **replace**
X.replace(Y.text) ersätter ordet X med ordet Y

Regelexempel 1

```
regel1@regler
{
X(text="ett"),
Y(wordcl=nn & gender=utr)
-->
mark(X Y)
corr(X.form(gender:=Y.gender))
info("inkongruens i nominalfrasen")
action(scrutinizing)
}
```

*Han köpte **ett villa***

ett villa

en villa

inkongruens i nominalfrasen (regel1@regler) exempelregel

Regelexempel 2

```
regel2@regler
{
X(wordcl=nn & spec=ind & case=nom),
Y(wordcl=nn)
-->
mark(X Y)
corr(X.join(Y.text))
info("särskiven sammansättning")
action(scrutinizing)
}
```

*Människans ingrepp döljs dock bättre **vinter tid** och kan rekommenderas till den känslige naturvännen.*

vinter tid   särskiven sammansättning (regel2@regler) exempelregel
vintertid

Labben

- Utvärdering av stavnings- och grammatikkontrollen i svenska Microsoft Word
- Testkörning och utvärdering av grammatikkontrollen i Granska
- Skriva egna regler i Granska (VG-uppgift)
- Deadline för labbrapport: fredag 22 maj till eva.pettersson@lingfil.uu.se

Samarbetsuppgift

Vi utgår ifrån några av de feltypsexempel som Grammatifix säger sig hantera. Arbeta tillsammans i grupp och diskutera vilket grammatiskt fel som finns i varje exempelmening. Fundera därefter över hur ni tycker att ett grammatikkontrollprogram borde flagga för felet i fråga. För varje exempelmening, fundera över:

- Vilka ord bör markeras för användaren?
- Hur skulle ett felmeddelande kunna se ut som illustrerar för användaren var felet ligger och hur det kan korrigeras. Tänk dig en "vanlig" användare, utan språkvetenskaplig skolning.

Därefter diskuterar vi gemensamt vad ni kommit fram till inom de olika grupperna, och jämför med hur Grammatifix/Word har valt att lösa uppgiften.

Exempelmeningar

1. Då frestade han ditt kött och sände dig den rödhårige kvinnan.
2. I protest mot de statliga monopolet började han sälja sprit på Drottninggatan i Stockholm.
3. Detta är alltid ett nytt regims ödesfråga.
4. Vi sjöng för de.
5. Det är i samhällets utvecklingen bort från detta som Arbetsdomstolen inte hängt med.

Referenser

- Antti Arppe, 1999, *Developing a Grammar Checker for Swedish*
- Juhani Birn, 1999, *Detecting Grammar Errors with Lingsoft's Swedish Grammar Checker*
- Rickard Domeij, 2005, *Datorn granskar språket* (kapitel 6-7)
- Ola Knutsson, 2001, *Automatisk språkgranskning av svensk text*
- Theodorus Vosse, 1994, *The Word Connection: Grammar-based Spelling Error Correction in Dutch*